

EUSKAL INSTITUZIOA

SORTUKO AHAL DA!

Euskal Departamendua aldarrikatetik Lurralde Kolektibitatea aldarrikatzera pasa ziren Ipar Euskal Herriko herritarrak. Ez bata ez bestea, Herri Elkargoa (HELEP) izan daiteke tokiko euskal herritarren instituzio politikoa.

Lehenbiziko bi aldarrikapenak lortzea ezinezkoa iruditzen zaigu, egungo egoera soziopolitikotik begiraturik. Herri Elkargoa berriz, urrats handia izan daiteke berezko euskal instituzioa lortzeko. Tokian tokiko instituzioen arteko harremanen bidez, EAE, Nafarroa eta Iparraldea euskal lurralde bakarrean irudikatzea une historikoa litzateke. Aspaldiko ametsa.

Mikel Asurmendi

@masurmendi

ARGAZKIA: KEPA ETCHANDY

Frantziak ez du inoiz Euskal Herria errekonozitu. Estatuaren egungo instituzioen markoa Iraultza garaian (1789-1799) sortu zen. Aldian aldiko gobernuek, ezkerrekoa izan edo zentro-eskuinekoa, beti errefusatu dute euskal instituzioa. Euskal Departamendua bi mende luzetan aldarrikatu zen, iragan mendeko erdialdeaz geroztik indartuz joan zena. Harrezkero, berezko instituzio baten aldeko ekimen ugari izan ziren. Egungo egoera politikoa 1990. urte hasieran aldatzen hasi zen. Tokiko eragile sozial, politiko eta kulturalak, beste gisa batez hasi ziren pentsatzen euskal lurraldeaz. Garapen Kontseilua 1995ean hasi zen ernatzen, gizarte zibilak bultzatua, Hautetsien Kontseiluaren begiradapean. Egungo Herri Elkargoa osatuko duten sailak orduan hasi ziren diseinatzen, baita Garapen Kontseilua lehen aldiz, Estatu-Erregioa-Departamenduaren eskutik dirua biltzen hasi ere. Lurralde garatzeko Kontratuak deitua orduan

finkatu zen. Kontratuak sei urterako sinatua izaten da. Hiru aldiz berri izan da orainokoa. Kontratuaren berezitasunetako bat hau da: dirua ez da legez Garapen Kontseiluaren eskutik erabiltzen, aitzitik, gizarteko elkarte eta hauen eragileek beren proiektuak aurkezten dituzte eta Estatuarekin negoziatzen dira zuzenean. *Pays* deitu Kontratuaren izendapenean proiektu asko garatu izan dira.

Pays izendapenaren amaiera

2010ean, Nicolas Sarkozyk Frantziako Lurraldearen erreforma bultzatu zuen eta *Pays* izendapena amaitu zen. *Pays* egituraren bitartez instituziorik gabeko lurraldeek beren beharrianak garatzeko aukera izan dute. Euskal Herria aitzindaria izan da Hexagonoan.

Garapen Kontseiluaren asmoa Euskal Herriari izaera instituzionala ematea izan da. Hautetsien Kontseiluarena aldiz, ez; ez aurrekoaren gogo berberaz, behintzat. *Pays* izendapena galbidean

sartu zenean, Hautetsien Kontseiluko kideen artean ez zegoen kontsentsurik etorkizunari begira. Garapen Kontseilua galtzeko arriskua izan zen 2.010. urtean, gorabeherak eta tentsioak izan ziren, eta duda-muda franko gizarte zibileko eragileen artean. Gizarte zibila ordezkatzeko duen Garapen Kontseilua jabetu zen berebiziko indarra biltzen zuela bere inguruan. Hartara, Garapen Kontseiluak herritarrei mezu hau helarazi zien: “Ezin dugu *Pays* egiturak eman duena baino gutxiago onartu”.

Garapen Kontseilua orduko lehen ministro Édouard Balladurrekin bildu zen Parisen. Garapen eta Hautetsien kontseiluko kideen aldetik (Parisko diputatuak eta senatariak barne) inoiz ezagutu gabeko ekimenak izan ziren. Jauzi kualetatiboa eman zen, jarrera politikoen aldaketa, bereziki. Euskal Herriko Hautetsi eta Garapen kontseiluak indartsu antzeman zituen Gobernuak, bere gibelean gizarte antolatua sumatu zuen. Gizarte eragileek akuilatua Garapen

"Euskal Konfederazioak eta Batak 7. Deiadar manifestazioa deitu zuten iazko urrian. Milaka lagun bildu zen Herri Elkargoaren eta euskararen alde Baionan.

Kontseilua harago joateko prest agertu zen, euskal lurraldearentzat instituzioa ezartzeko eman beharreko urratsak negoziatzeko indartsu.

Indar erakustaldi gisako hark, "bake moduko bat ekarri zuen" Iparraldean. Frantziako Lurraldearen erreformaren "erasoa" aurrean, Garapen eta Hautetsien kontseiluen arteko hurbiltze gisako bat eman zen. Eraiki zorian dagoen instituzioa osatzeko estrategiak lantzen lagundu zuten jarrera berriek.

2.010. urtean proiektuaren aldeko lanetan murgildu ziren gizarte eragileak, Gobernuak *ras-le-bol* moduko bat ezarri nahi zuen: "Ikuspuntu juridiko batetik ez dago instituzio berezkorik ematea", erran zuen. Gobernuak Euskal Herria antzinako herrialdeen artean kokatu ohi du, euskal aldarrikapena Frantziako ordenamendu juridikoak eskaintzen duenaren markotik at ezarri du betidanik. Garapen eta Hautetsien kontseiluak eta gizarteko elkarteak negoziatzeko prest zeuden hala ere. Hartara, 2.011n,

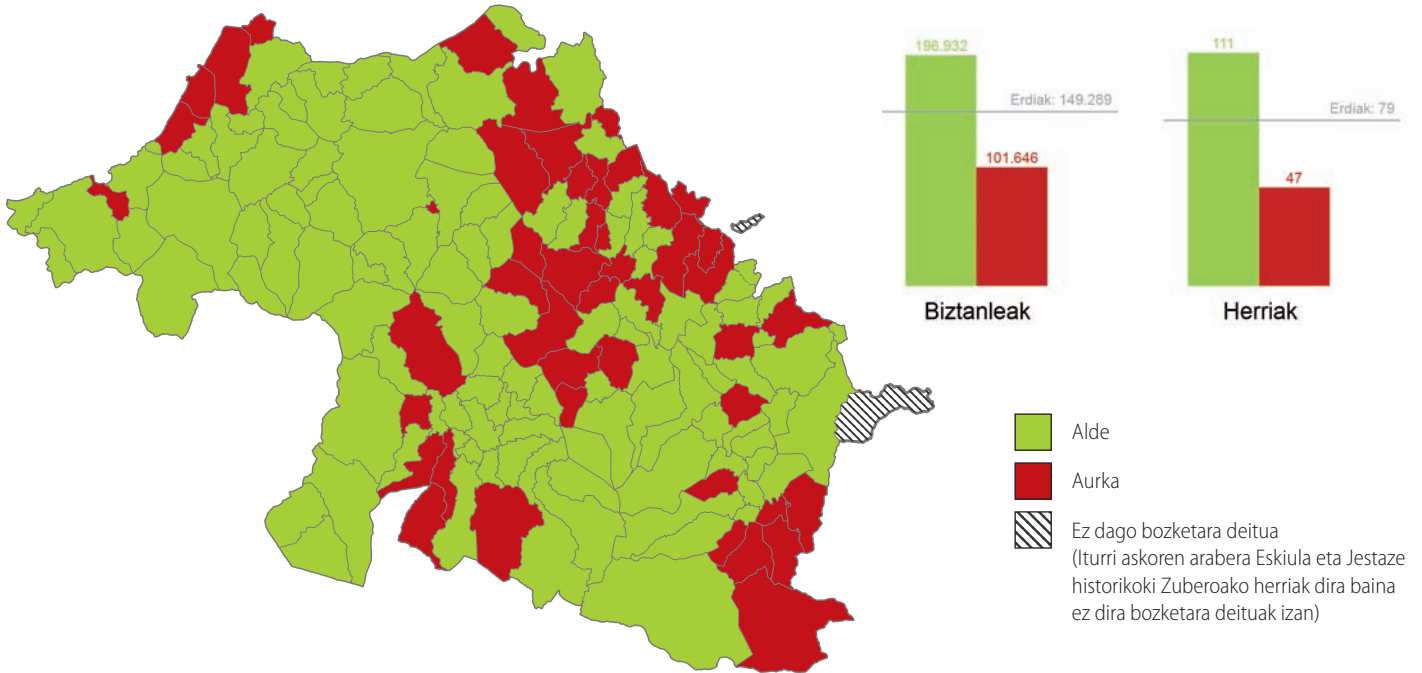
Estatuak berak gidaturik, eragile guztiak bildu zituen. Gizarte zibila eta hautetsiak proiektu kolektibo bat sortze bidean jarri zituen.

Lurralde Kolektibitatea

Estatuak eskainitako aukera ez zen aldarrikapenetan sartzekoa, edukietan baizik. Galdera nagusia hauxe izan zen: "Zer nahi dugu Euskal Herriarentzat?". Eragileak zortzi gairen inguruan ados jarri ziren: ekonomia, turismoa, laborantza, kultura, hizkuntza, etxebizitza, garraioa eta mugaz gaindikoa. Arlo horiek oinarri harturik, Lurralde Kolektibitatea deitu zioten ekimen berriari. Frantziako Konstituzioan badago artikulua bat, Kolektibitate espezifikoak sortzeko aukera ematen dituena. Adibidez, Paris hiriburua. Kolektibitate espezifikoak da, departamendu bat eta hiri bat elkargo batean biltzen dituena. Korsika da bigarrena. Hirugarrena Lyon da. Azken honek departamendua eta aglomerazioa baterazi ditu. Euskal Herriko

instituzioaren aldekoek formula hori onetsi zuten. Bi hilabeteko lanetan, beldurrik sortu gabe aritu ziren, isilean. Ezkerra, eskuina eta zentroaren kontsentsua bilatu zuten, baita lortu ere. Ia aho batez, Lurralde Kolektibitateari bai eman zioten. Garapen eta Hautetsien kontseiluak, Batera plataforma, Baiona-Euskal Herriko Merkataritza eta Industria Ganbara eta gainerako eragileak batu, eta Erreforma Instituzionala ardua duen ministerioan aurkeztu zuten. 2013. urtea zen. Garapen Kontseiluak proiektua aurkeztu zion gizarte zibilari forum batean. Alabaina, Frantziako Gobernuak proiektua blokeatu zuen. Proiektuan engaiatuek diotenez, Gobernuak ez zuen Euskal Herria izena entzun nahi. Gobernuaren hitzetan, antzinako eskema eta betiko aldarrikapenak ziren. Lurralde Kolektibitatea errefusatu zuen. Alta bada, ekimena aurrekaria izan zen. Parisko Asanblea Nazionalako -Kongresuan eta Senatuan- euskal diputatuek eta senatariak proiektuari atxikimen-

HERRI ELKARGO BAKARRAREN BOZKETEN EMAITZAK (HELEP)

158 herri izan dira bozkatzea deituak. Herri Elkargoaren egitasmoak aitzina egiteko, 158tik 79k alde bozkatu behar zuten, herrien erdiak. Halaber, 295.993 biztanletik 147.997k. 111 herriko etxe alde paratu dira. Horiek 196.932 biztanle ordezkatzeko dituztelarik. Aldiz, 47 herriko etxe aurka paratu dira, 101.646 biztanleren ordezkariak. Portzentajetan ikusita: Herriko etxeen %70 eta biztanleen %66 agertu dira elkargo

bakarraren alde. Herrien bi herenen babesa jaso du Herri Elkargo bakarrak edo HELEP deitutako ekimenak.

Bitxikeriak: Zuberoako Jestaze eta Eskiula herriak zuberotarrak dira. Biarnoko lurraldeetan daude, ez dira bozkatzea deituak eta ez dira Elkargoan sartu. Lixoze, aldiz, Biarnoko herria da, baina Elkargoan sartu da. 139 biztanle ditu eta aldeko boza eman du.

dua eman zioten. Lehen aldiz, ordura arte zatitua zen Euskal Herria, proiektu baten inguruan batu zen.

Lurralde Kolektibitatearen egitasmoa bertan behera geratu zen. Anartean, gobernu aldaketa izan zen. Jean-Marc Ayrault lehen ministroak halaxe erran zuen: “Ez dago Lurralde Kolektibitate-rik, baina Kontratu berri bat izenpetu daiteke”. Premisa bezala hauxe gehitu zuen Ayraultek: “Horretarako elkarrizketa politiko berri bat sortu behar da”.

Lehen ministroak berak izendatu zuen egungo Pierre-André Durand prefeta. Prefetak erran zuen “proposamenak” zituela egiteko. Urte bat joan zen, tarteko herriko bozak zirela eta. Garapen Kontseiluko kideek “zer da egungo erreforma?”, galdetu zioten prefetari. Hari entzun ondoren, lurraldeen erreforma, herrien arteko erreforma gisa

ikusitua zuten. HELEP delakoa zirriboratu zuten nolabait. Euskal Herriko hamar Herrien Elkargoak Elkargo bakar batean bildu litezkeela ikusi zuten. Abertzaleek ez zuten proposamena begi onez ikusi. Jende asko eszeptiko agertu zen.

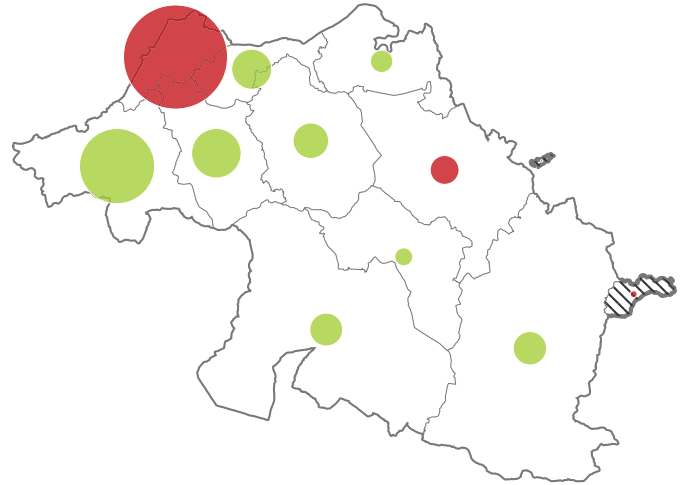
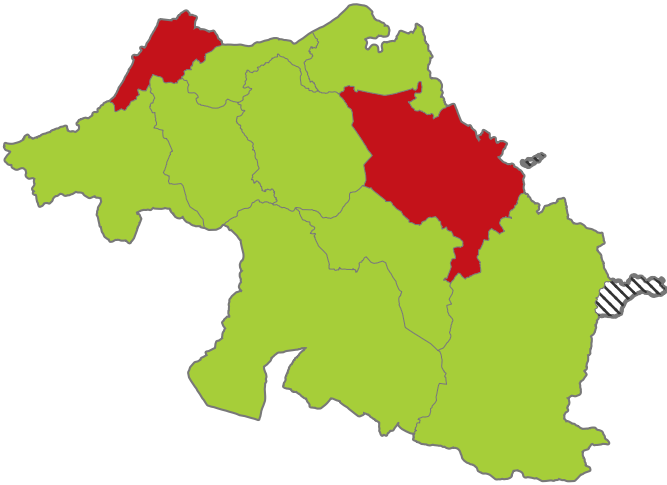
2014an, Garapen Kontseiluak Durand prefetaren bisita izan zuen. Garapen Kontseiluko zuzendari lanetan ari den Philippe Arretzek erran digunez, prefetak erronka edo txantxa gisako bat egin zion Garapen Kontseiluari: “Lurralde Kolektibitatea aldarrikatu duzue, eta Estatuari betetzeko eskatu ere. Baina, gauza al zarete HELEP antolatzen. Zuen artean moldatzeko?”. Prefetaren irribarrean kitzikatzeko gogoia ikusi zuten Garapen Kontseiluko ordezkariak. Prefetak ez zekien nonbait, Euskal Herriko gizartea mende erdi bat ari dela berezko instituzio baten alde buru-be-

lari, halaber, Garapen Kontseilua duela 20 urte ari dela lanean. Prefetak ez zuten pentsatzen HELEP bezalako ekimena bururaino eramateko gauza izango zirenik. Ekimena abian jartzeko bi baldintza jarri zituen, herrien eta biztanleriaren erdia baino gehiago alde egotea.

Garapen Kontseilua ez da aski baloratua izan gizarte sektore batzuen aldetik. Herriar, elkarte eta eragile askoren ustez, Garapen Kontseiluak lan asko egiteaz gain, ikasi du elkarrekin lan egiten, eragileak eta hautetsiak elkarrekin lanean jartzen. Garapen Kontseiluaren metodoak eta bitartekoak, herritar eta erakunde sentsibiltateak akordiora eramaten erakutsi duen ahalmena errekonozitu zaio orain.

Garapen Kontseiluko kideak, 2015eko ekainean, HELEP abiarazteko legea bozkatzean, ez ziren guztiz ziur. “Aitzina,

EMAITZAK ELKARGOKA

INFOGRAFIAK: ASIER ITURRALDE SARASOLA

Ipar Euskal Herrian 10 Herri Elkargo daude orain. 2017ko urtarrilean Herri Elkargo bakarren bilduko dira. Herriko etxe kopuruetan erreparatu dugu, eta irakurketa hauxe egin: 10 elkargoetatik 8 elkargo bakarren alde paratu dira. Euskal Kosta-Aturri Herri Elkargoa eta Amikuzeko Herri Elkargoa dira aurka. Hain zuzen ere, herri elkargo hautetako hautetsiak dira, ofizialki ez bada halaxe adierazia, Herri Elkargo bakarren aurkako helegite hierarkikoa jarri dutenak.

Euskal Kosta-Aturri Herri Elkargoa da biztanle gehien biltzen duena. Bidart, Angelu, Miarritze eta Bokale aurka paratu dira. Herri Elkargoari

Baiona hiriburuak (Jean-René Etchegaray auzapez izaki) emandako sostengua, sinbolikoa ez ezik, funtsezkoa izan da aurkakoen gotorlekua bilakatu litekeen elkargoaren barnean.

Besteak beste, Angeluko Guy Lafitte, Lüküzeko Barthelemy Aguerre eta Armendaritzeko Lucien Delgue hautetsiak dira orain arte, HELEPren aurkakoen artean beren burua agertu dutenak. Edonola ere, helegite hierarkikoaren atzean 60 hautetsi daudela zabaldu da tokiko hedabideetan.

» argia.eus-en mapa interaktibo eta eguneratua

zergatik ez?”, pentsatu zuten. Ez zela idealena izango, baina berezko instituzioa lortzeko lehen urrats bezala baloratu zuten. Orduantxe, mundu abertzaleak ulertu zuen bazela jokatzeko partida moduko bat. Funtsean, sortuko dena instituzio politiko bat delako. Hasteko, Euskal Herriko beste instituzioekin lan egin dezakeena. Onarpen gisako bat izan zen.

Garapen Kontseiluak eragile guztiei galdetarik bozkatu zuen eta HELEPren aldeko baiezkua nagusitu zen. Hautetsien Kontseiluan berriz, gehiengoak alde bozkatu zuen, baina ez kontsentsuz. Hautetsien artean ez da adostasunik inoiz izan. Lanean jarraitu zuten iragan urteko martxora arte; iragan udazkenean bozketa positiboa izan zen. Uda-berriko bigarren bozka eman orduko, proiektua aurrera eramatea baimentzen

» Durand prefetak jarri zituen baldintzak bete ondoren, hau da, herrien eta biztanleriaren gehiengoak alde daudela jakindakoan, Hautetsien Kontseiluko partaide diren 60 hautetsi inguruk helegite hierarkikoa bat jarri dute HELEPren aurka

zuen bozaldia ezagutu bitartean, Garapen Kontseiluko kideek informazio asko eta ongi funtsatua eraman zuten herriko etxeetara, hautetsiek beldurrik gabe bozka zezaten. Iazko udazkeneko aldeko jarrera berretsi da udaberri honetan.

Helegite hierarkikoa

Durand prefetak jarri zituen baldintzak bete ondoren, hau da, herrien eta biztanleriaren gehiengoak alde daudela jakindakoan, Hautetsien Kontseiluko partaide diren 60 hautetsi inguruk helegite hierarkikoa bat jarri dute HELEPren aurka. Hautetsi hauek, Euskal Kosta-Aturriko Herri Elkargokoak (Baiona, Miarritze, Angelu, Bokale eta Bidarte) eta Amikuzeko Herri Elkargokoak dira. Hala izanik ere, barnealdeko bi hautetsik (Barthelemy Aguerre eta Lucien Delgue) baino ez dute aurpegia eman.

Herri Elkargoaren desmarta barne-barnetik segitzen dutenentzat ez da us-tekaberik izan. 2015eko udatik horiek ez daude ados. Hautetsien Kontseiluan *escrache* moduko bat egin dute harrezkero era sofistikatuan. Gutxiengoa da, baina ahaldun handiak dituzte. Lobby modukoa da eta presio handia egiten ari dira Parisen. Euren argudioen artean, itsasalde eta barnealdeko herrien eta biztanleriaren artean desoreka dago. Zaila ikusten dute tokian tokiko enpresei ezarri behar zaien fiskaltasuna modu orekatuan ezartzea. Adituek diotenez, normalean helegite administratiboak ez du bide egiterik. Alabaina, helegiteak auzi-prozesal bidean segi dezake aurrera. Hauek lirakeke auzi-prozesala abian jartzeko argudioak: "Lurraldea bi partetan banatuta dago nabarmen, hiria eta barnealdea. Itsasaldea gainpopulatua dago eta barnealdea herri txikiz populatua. Hartara, landako hautetsi kopurua handiago da, eta desoreka dago".

» HELEPren aldeko abertzaleen esanetan, berau gauzatzea borondate kontua da, baina hautetsi batzuek ez dute Ipar Euskal Herria instituzio bakarrean ikusi nahi

Elkargoa osatzeko batzordea osatu da

Hautetsien Kontseiluko eta gaur egungo hamar elkargoetako kideek parte hartu dute Herri Elkargoaren osaketan. Haatik, Euskal Kosta-Aturriko kideek lortu dute ordezkartza zabalena izatea: Euskal Kosta-Aturriko zortzi kide, Hautetsien Kontseiluko lau, Hego-Lapurdikoa lau, eta bertze zortzi herri elkargoetatik bina kide. Garapen Kontseiluko eta Auzapezen Biltzarreko presidentek ere parte hartzen ahalko dute batzordean, baina soilik iritzi emaile gisa. Antza, Euskal Kosta-Aturrik nagusitasuna lortzea, aurka daudenak kontentatzeko moduko keinua izan da, herri kopuruaren desoreka aintzat hartzeko modua. Hedabi-

deetan zabaldu diren berrien arabera 60 hautetsi inguru daude helegite hierarkikoaren atzean, baina ez dute beren burua ezagutzera eman. Batzordean dauden horietako batzuk izan litezke.

HELEPren aurkako helegitea jarri dutenen nahia hauxe izan daiteke: Konstituzio Kontseiluek auzibidea hartzea; honek HELEP osatzeko baliatu den legea deusezta lezake. Garapen Kontseiluan ez dute ezinezko ikusten Konstituzio Kontseiluek epaia berrikustea. Kontrakoak isilean daude, baina teman segitzen dute. Gerta daiteke.

Itxura batez, HELEPren aurkakoek ez zuten espero ekimenak gehiengoaren babesa jasotzea. Aldi berean, aldekoek ez dute aurkakoen jarreraren konfiantzarik. Politikan, elkarren arteko konfrontazioetan, badaude alde bakoitzekoie eskuetatik joaten zaizkien gauzak. Helegite hierarkikoarekin hasi dena, auzi-prozesala bihurtu daiteke.

Adibidez, Angeluko Claude Olive eta Miarrizteko Michel Veunac auzapezak ez dira ofizialki kontra, eta publikoki adierazi dute ez dutela parte hartu helegitean. Aldiz, hainbaten ustez, ofizialki egon gabe, aurka ari dinenengan eragiten dute. Angeluko Guy Lafitte hautetsia, esaterako, helegitea aurkeztu dutenen artean dago. Bi auzapezen ingurukoa da. Gizarte eta elkarteetako eragileen ustez, "hiri handietako auzapezak herri txikietako hautetsiez trufatzen dira. Ofizialki ez dute aurkeztu kontrako helegitea, baina barnealdeko hautetsien bitartez egin dute". Euren ustez, HELEP desmarta ez da jukutria politikoetatik guztiz libre.

HELEPren aldeko abertzaleen esanetan, berau gauzatzea borondate kontua da, baina hautetsi batzuek ez dute Ipar Euskal Herria instituzio bakarrean ikusi nahi, edo ez dute behintzat harengan sinesten. Euskal Herria maite dutela diote, baina ez dute politikoki eratu ikusi nahi. Gainera, ez dute esaten argi eta garbi. Euskal Herria osotasunean ezin dute ikusi. Lurraldea ez badute bihotzean, hura politikoki osatuz gero arrotz sentituko dira. Garapen Kontseiluan lanean ari diren batzuen ahotik honelakoak ere aditu ditugu: "Hautetsi horiek beren burua Euskal Herritik at daukate. Identitate arazoa dute, edo euskal identitatearekiko errezeloa. Aiher direla esatea sobera da, baina ezin dute Euskal Instituzioa berentzat hartu". ■

lanki

MONDRAGON
UNIBERTSITATEA

HUMANITATE ETA HEZKUNTZA ZIENTZIEN FAKULTATEA

Dorleta auzoa, z/g.
20540 ESKORRIATZA
Tel.: 943 71 41 57
<http://mukom.mondragon.edu/lanki>

EUSKARAREN GIZARTE ERAKUNDEEN
KONTSEILUA

Martin Ugalde
Kultur Parkea
20140 ANDOAIN
Tel.: 943 591 200
www.kontseilua.eus

**euskaraz
bizi
nahi dut**

Joxem fundazioa
Zumalabe

Ametzagaina Kalea 19
20012 Donostia
Tel.: (+34) 686 72 88 43
(+34) 652 731 304
harremanak@joxemizumalabe.eus

reas
euskadi
ekonomia alternatibo eta solidarioaren sareak
red de economía alternativa y solidaria

Venezuela plaza 1 - 2 ezk.
48001 BILBO
Tel.: 944 160 566
reaseuskadi@reaseuskadi.net
www.economiasolidaria.org/reaseuskadi